

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет філології й журналістики імені Михайла Стельмаха

**Навчально-науковий інститут педагогіки, психології, підготовки фахівців
вищої кваліфікації**

**Кафедра української мови
Кафедра педагогіки і освітнього менеджменту**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
з науково-педагогічних робіт
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
Олександр БЛАЖКО

« 12 » _____ 2025 року

**ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО ЕКЗАМЕНУ
(ПЕДАГОГІКА, ПОЛЬСЬКА МОВА З МЕТОДИКОЮ НАВЧАННЯ)
для атестації здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра**

Галузі знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.01 Українська мова та література
Додаткової предметної спеціальності 014.028 Середня освіта (Мови і літератури (польська))
Освітньо-професійної програми Філологія. Українська мова та література. Середня освіта (Мови і літератури (польська))

Вінниця – 2025 рік

Програма комплексного екзамену (педагогіка, польська мова з методикою навчання) для атестації здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра з галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.01 Українська мова та література, додаткової предметної спеціальності 014.028 Середня освіта (Мови і літератури (польська)), освітньо-професійної програми Філологія. Українська мова та література. Середня освіта (Мови і літератури (польська)).

Упорядники:

Волошина О. В., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і освітнього менеджменту;

Кухар Н. І., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови, заступник декана з навчальної роботи;

Павлюк О. П., доктор філософії з богослов'я, доцент кафедри української мови.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні кафедри української мови факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха

Протокол № 4 від «2» жовтня 2025 року.

Завідувач кафедри
української мови

доц. Павлушенко О. А.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні кафедри педагогіки і освітнього менеджменту навчально-наукового інституту педагогіки, психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації

Протокол № 6 від «06» листопада 2025 року.

Завідувач кафедри
педагогіки і професійної освіти

проф. Акімова О. В.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні навчально-методичної комісії факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха

Протокол № 2 від «08» жовтня 2025 року.

Голова НМК

доц. Кухар Н. І.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні навчально-методичної комісії навчально-наукового інституту педагогіки, психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації

Протокол № 2 від «01» грудня 2025 року.

Голова НМК

проф. Волошина О. В.

Гарант освітньо-професійної
програми
«2» жовтня 2025 р.

доц. Ткаченко В. І.

ВСТУП

Професійна підготовка фахівця – це формування розвиненої, компетентної, здатної швидко адаптуватися до динамічних умов діяльності особистості на основі вдосконалення змісту й технологій навчання студента. Відтак глобалізація та демократизація сучасної вищої освіти вимагає широкого впровадження та використання новітніх освітніх технологій, які здійснюються в межах Болонського процесу.

Відповідно до «Положення про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної комісії зі встановлення відповідності рівня освітньої підготовки кадрів до вимог освітніх програм та присвоєння їм кваліфікації за ступенями вищої освіти бакалавра, магістра у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського», затвердженого наказом Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського від 19 грудня 2024 р. (№273 од), розділом 4 передбачено проведення атестації здобувачів вищої освіти з використанням технологій дистанційного навчання за особливих обставин непереборної сили (URL: https://vspu.edu.ua/content/position/p109_2.pdf).

До пропонованої програми комплексного екзамену входить навчальний матеріал дисциплін: «Практичний курс польської мови», «Методика навчання польської мови», «Педагогіка».

Предметом вивчення дисципліни «Практичний курс польської мови» є польська літературна мова з її внутрішньо-структурними і власне функційними можливостями, зокрема такими, як фонетична організація, лексичне багатство, гнучкість морфологічних і синтаксичних виражальних засобів тощо в синхронії. Предметом вивчення дисципліни «Методики навчання польської мови» є процес оволодіння мовою (мовленням, письмом, читанням, граматику, орфографією, фонетикою, орфоепією лексикою та ін. в умовах навчання дітей в школі. Предметом вивчення дисципліни «Педагогіка» є розуміння та усвідомлення сучасної парадигми виховання й освіти в Україні; теоретико-методологічна та методична основа національної системи освіти; особливості формування особистості громадянина, світогляду, життєвих настанов і орієнтирів; нормативно-правова база у сфері освіти; технології формування особистості майбутнього педагога та готовності до професійного самовдосконалення й саморозвитку, продуктивної педагогічної діяльності.

Програма складається зі вступу, п'яти розділів.

1. Мета, завдання, компетентності та результати атестації здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра:

1.1. Мета – моніторинг сформованості у студентів оволодіння нормами польської мови, заснованому на вивченні її системи і підсистем – фонетичної, лексико-семантичної і граматичної, а також закономірностями, які визначають використання тих або інших виражальних засобів відповідно до сучасних норм; цілісного уявлення про методику навчання польської мови; вміння визначати доцільні методи для проведення усіх типів уроків, сформованості у студентів оволодіння прийомами проведення уроків середній школі.

1.2. Завдання екзамену:

перевірити знання лінгвістичних теорій, ідей і проблем польської мови; поглибити і систематизувати основні мовознавчі відомості і навички лінгвістичного аналізу; удосконалити вміння застосовувати лінгвістичні методи і теоретичні знання у подальшій професійній роботі учителя польської мови;

перевірити знання з методики навчання польської мови в середній школі, вміння визначати основні методи та прийоми навчання, орієнтуватися в процесі становлення методики навчання польської мови як педагогічної науки, педагогічний талант уміння проводити усі етапи уроку, використовуючи набуті знання та педагогічну імпровізацію;

визначити рівень загальнопедагогічної компетентності випускників: розуміння функцій, завдань, структури педагогічної діяльності; перевірити сформованість умінь, необхідних для ефективної організації освітнього процесу в сучасній загальноосвітній школі.

1.3. Компетентності

1.3.1. Загальні компетентності

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного

демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця

у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 4. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 8. Здатність працювати в команді та автономно.

ЗК 9. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 12. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 13. Здатність проведення досліджень на належному рівні.

1.3.2. Фахові компетентності

ФК 1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.

ФК 2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

ФК 3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії мов(и), що вивчаються(ється).

ФК 4. Здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди мов(и), що вивчаються(ється), описувати соціолінгвальну ситуацію.

ФК 6. Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мову(и), що вивчається(ються), в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя.

ФК 7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації та перекладу тексту (залежно від обраної спеціалізації).

ФК 8. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.

ФК 9. Усвідомлення засад і технологій створення текстів різних жанрів і стилів державною та іноземною (іноземними) мовами.

ФК 10. Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний (залежно від обраної спеціалізації) аналіз текстів різних стилів і жанрів.

ФК 11. Здатність до надання консультацій з дотримання норм літературної мови та культури мовлення.

ФК 12. Здатність до організації ділової комунікації

1. 3. 3. Результати атестації

РН 1. Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та іноземною(ими) мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.

РН 3. Організовувати процес свого навчання й самоосвіти.

РН 4. Розуміти фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства.

РН 5. Співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо.

РН 6. Використовувати інформаційні й комунікаційні технології для вирішення складних спеціалізованих задач і проблем професійної діяльності.

РН 7. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів.

РН 8. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію мови (мов) і літератури (літератур), що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності.

РН 9. Характеризувати діалектні та соціальні різновиди мов(и), що вивчаються(ється), описувати соціолінгвальну ситуацію.

РН 10. Знати норми літературної мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності.

РН 11. Знати принципи, технології і прийоми створення усних і письмових текстів різних жанрів і стилів державною та іноземною (іноземними) мовами.

РН 12. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.

РН 14. Використовувати мову(и), що вивчається(ються), в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному,

нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у побутовій, суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя.

РН 16. Знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції обраної філологічної спеціалізації, уміти застосовувати їх у професійній діяльності.

РН 17. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання.

РН 18. Мати навички управління комплексними діями або проектами при розв'язанні складних проблем у професійній діяльності в галузі обраної філологічної спеціалізації та нести відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах.

РН 19. Мати навички участі в наукових та/або прикладних дослідженнях у галузі філології.

2. Програми навчальних дисциплін, які виносяться на комплексний екзамен (педагогіка, польська мова з методикою навчання).

2.1. Програми загальнопедагогічних дисциплін

2.1.1. Програма навчальної дисципліни «Педагогіка»

Змістовий модуль 1. Загальні основи педагогіки

Педагогіка як наука. Предмет педагогіки. Функції, завдання та категорії педагогіки. Система педагогічних наук: загальна педагогіка, вікова педагогіка, професійна педагогіка, спеціальна педагогіка, предметні методики, історія педагогіки, порівняльна педагогіка. Структура педагогіки як навчальної дисципліни. Місце педагогіки в системі антропологічних наук. Зв'язок педагогіки з психологією, фізіологією, соціологією, філософією та іншими науками. Педагогічна наука і практика. Організація і проведення педагогічних досліджень. Типи педагогічних досліджень: описове, експериментальне. Етапи педагогічного дослідження. Методи педагогічних досліджень. Спостереження. Метод експертних оцінок. Експеримент. Опитувальні методи: бесіда, інтерв'ю, анкетування. Якісні методи: аналіз результатів діяльності, документації, контент-аналіз. Методи математичного аналізу даних.

Розвиток, соціалізація і виховання особистості. Структура особистості. Інструментальна (знання, уміння, навички, здібності) та мотиваційно-ціннісна (почуття, ціннісні орієнтації, переконання, потреби, інтереси, ідеали, ставлення) сфери особистості. Розвиток. Рівні розвитку особистості (фізичний, психічний, соціальний, духовний). Психічний розвиток і дозрівання. Фактори розвитку особистості. Роль спадковості у розвитку особистості. Вплив середовища на розвиток особистості. Поняття про соціалізацію. Фактори соціалізації. Активність особистості як умова її розвитку. Виховання як фактор розвитку особистості. Поняття виховання: широке і вузьке значення. Метафори виховання. Технократична і натуралістична концепції виховання. Взаємозв'язок між розвитком, соціалізацією і вихованням особистості. Теорії розвитку особистості: біогенетичні (С. Холл, А. Гезелл), соціогенетичні (Дж. Уотсон, Б. Скіннер, А. Бандура), теорії взаємодії двох факторів (конфронтації (З. Фройд), конвергенції (В. Штерн), персоналістичні (А. Адлер, А. Маслоу, К. Роджерс).

Виховання як педагогічний процес. Поняття про педагогічний процес, його особливості. Структура педагогічного процесу: цільовий, мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний, контрольно-регулюючий, результативний компоненти. Виховання як особливий вид діяльності. Цілі педагогічного процесу: загальна мета, основні напрями виховання, завдання, оперативні цілі. Зв'язок між цілями і результатами педагогічного процесу. Основні напрями виховання: розумове, моральне, естетичне, національне, трудове, фізичне. Операційно-дійовий компонент педагогічного процесу: методи, засоби і форми навчання та виховання. Контроль і оцінка результатів навчально-виховного процесу.

Учитель як суб'єкт педагогічного процесу. Специфіка педагогічної діяльності та її вимоги до особистості вчителя. Особливості педагогічної діяльності в умовах НУШ: орієнтація на партнерство між учителем, учнем і батьками; діяльнісний, компетентнісний та особистісно орієнтований підходи; гуманізація й демократизація взаємодії; дотримання педагогіки довіри; застосування формувального оцінювання та індивідуалізації навчання. Професійна автономія та відповідальність учителя: академічна свобода, здатність до вибору методів і технологій, творче проектування освітнього процесу. Функції педагогічної діяльності: дослідницька (аналіз освітнього процесу, рефлексія), проєктувальна (розроблення освітніх траєкторій і програм), конструктивна (планування та добір методів навчання), організаційна (керування групою і командною роботою), комунікативна (ефективна взаємодія з учнями, батьками, колегами), діагностична (виявлення освітніх потреб, здібностей і труднощів), прогностична (передбачення результатів), консультативна та коучингова. Ролі сучасного вчителя: фасилітатор, ментор, дослідник та інноватор, тьютор, лідер і мотиватор, психолог і комунікатор, цифровий педагог, дизайнер навчального процесу, громадський діяч. Роль педагога у створенні інклюзивного середовища та формуванні освітніх спільнот, у яких враховуються права кожного, підтримується культура толерантності й взаємоповаги. Педагогічні здібності: академічні, дидактичні, мовні, комунікативні, перцептивні, організаторські, педагогічна уява, здатність до розподілу уваги. Особистісні якості педагога. Педагогічне спілкування, його функції. Стили педагогічного спілкування за характером керівництва учнями: авторитарний, демократичний ліберальний. Педагогічний такт. Авторитет учителя: професійний, моральний, особистісний. Умови формування авторитету: етичність, компетентність, послідовність, педагогічна майстерність, здатність до саморефлексії, довіра, повага до гідності дитини, відкритість у взаємодії, культура оцінювання без приниження.

Змістовий модуль 2. Дидактика

Поняття про дидактику. Предмет, завдання та етапи становлення дидактики. Структура інструментальної сфери особистості (знання, уміння, навички, здібності). Дидактичні системи: традиційна (Й.Ф. Герbart), педоцентрична (Дж. Дьюї). Конструктивізм у навчанні (Ж.Піаже, Дж. Брунер). Сучасні дидактичні концепції. Особистісно орієнтовані концепції навчання. Процес навчання. Суть процесу навчання. Структура навчання. Зв'язок між навчанням і пізнавальним розвитком особистості. Мотивація учіння. Пізнавальний інтерес, умови його розвитку у навчанні. Етапи та рівні засвоєння знань, формування понять. Дидактичні основи формування умінь і навичок.

Принципи навчання. Закономірності пізнавального розвитку особистості як наукова основа принципів навчання. Характеристика принципів навчання: принцип систематичності та послідовності; принцип наочності; принцип свідомості та активності учнів; принцип доступності; принцип міцності засвоєння знань, умінь і навичок; принцип науковості; принцип зв'язку навчання з життям, теорії з практикою; принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Цілі і зміст навчання. Поняття про цілі і зміст навчання. Компоненти змісту навчання: досвід пізнавальної діяльності, практичний досвід, досвід творчої діяльності, досвід ціннісного ставлення до дійсності. Навчальні плани: базовий, типовий, робочий. Інваріантна і варіативна складова навчальних планів. Стандартизація змісту навчання. Державний стандарт змісту освіти. Ключові компетентності та наскрізні уміння. Навчальна програма. Способи структурної побудови навчальних програм: лінійний, концентричний, спіральний. Підручники і посібники. Вимоги до підручника. Міжпредметні і внутрішньопредметні зв'язки. Теорії формування змісту навчання: дидактичний матеріалізм, дидактичний формалізм, дидактичний утилітаризм, дидактичний екземпляризм. Таксономія навчальних цілей Б. Блума.

Методи і засоби навчання. Поняття про метод і прийом навчання. Зв'язок між методами і засобами навчання. Різні підходи до класифікації методів навчання. Класифікація методів навчання за джерелом інформації: словесні, наочні, практичні. Класифікація методів навчання за характером пізнавальної діяльності учнів: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі. Гейміфікація навчання (ігрові

методи). Види навчальних ігор (дидактичні, рольові, інтерактивні комп'ютерні, ігри-подорожі, імітаційні (симуляції), театралізовані, настільні та карткові). Інтерактивні методи навчання. Метод проєктів: сутність і види проєктів, вимоги до застосування методу проєктів. Методи розвитку пізнавальної активності та формування внутрішньої мотивації. Цифрові технології у навчанні: онлайн-платформи та віртуальні середовища (Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams, Khan Academy, Coursera, Prometheus); адаптивне навчання та штучний інтелект (Duolingo, Smart Sparrow); гейміфікація та освітні ігри (Kahoot!, Quizizz, Minecraft: Education Edition); доповнена та віртуальна реальність (Google Expeditions, Merge Cube, Quiver); інтерактивні підручники та електронні ресурси (PhET, Edpuzzle), хмарні технології (Google Docs, OneDrive); візуалізація та інфографіка (Canva, Piktochart); освітні чат-боти та голосові асистенти (ChatGPT, Google Assistant). Використання цифрових ресурсів для забезпечення доступності навчання для учнів з особливими освітніми потребами. Перевернуте навчання. Види навчання. Пояснювально-ілюстративне навчання, його особливості, переваги і недоліки. Етапи пояснювально-ілюстративного навчання. Проблемне навчання. Структура проблемної ситуації. Типи проблемних ситуацій. Правила та способи створення проблемних ситуацій. Етапи розв'язання проблемного завдання. Програмоване навчання. Типи програм і принципи їх побудови. Типологія і характеристика засобів навчання. Використання комп'ютерів у навчанні. Види комп'ютерних навчальних програм. Критерії оптимального вибору методів і засобів навчання. Добір сучасних методик і технологій навчання з урахуванням вікових, індивідуальних та освітніх потреб учнів, у тому числі в умовах інклюзивного середовища та індивідуальних освітніх траєкторій.

Технологічний підхід у навчанні. Поняття про технологію навчання. Специфічні особливості технології навчання. Технологія формулювання діагностичних цілей. Критеріальне оцінювання як основа технологічного навчання. Відтворюваний навчальний цикл: постановка загальної мети навчання, конкретизація загальної мети, діагностична оцінка знань і умінь учнів, застосування навчальних методів і процедур, оцінювання результатів навчання. Технологія повного засвоєння навчального матеріалу. Переваги і недоліки технологічного підходу до навчання.

Форми навчання. Поняття про організаційні форми навчання. Історичний розвиток загальних форм організації навчання. Класно-урочна система навчання, її переваги і недоліки. Альтернативні системи навчання. Індивідуалізація навчання та шляхи її здійснення: диференціація, внутрікласна індивідуалізація, індивідуалізація темпу навчання. Інклюзивна освіта: забезпечення доступності якісної освіти для всіх учнів, у тому числі з особливими освітніми потребами. Організація уроку з урахуванням адаптації для таких учнів. Урок як основна форма навчання у школі. Класифікація уроків. Типи уроків за дидактичною метою. Структура уроку. Загальнодидактична і методична підструктури уроку. Форми організації навчальної діяльності учнів на уроці: фронтальна, групова, індивідуальна. Способи організації групової навчальної діяльності учнів. Підготовка учителя до уроку. Аналіз уроку. Позаурочні та позашкільні форми організації навчання: домашня робота, семінар, екскурсія, факультатив, консультація, гурток. Очне, дистанційне і змішане навчання. Синхронний і асинхронний режим дистанційного навчання. Переваги і труднощі дистанційного навчання. Умови ефективної організації дистанційного навчання. Створення умов для ефективного функціонування інклюзивного освітнього середовища. Застосування інтегрованих форм навчання, що забезпечують рівний доступ здобувачів до якісної освіти.

Контроль процесу і результатів навчання. Поняття про контроль навчання, його функції. Види контролю: попередній, поточний, періодичний (тематичний), підсумковий. Критерії оцінювання навчальної успішності. Формувальне і констатувальне оцінювання. Дидактичні вимоги до оцінювання успішності. Помилки оцінювання навчальної успішності. Форми і методи контролю навчання. Дидактичні тести, їх види. Форми тестових завдань. Етапи створення дидактичного тесту: спостереження, усний, письмовий, практичний, графічний, тестовий. Вимоги до створення дидактичних тестів. Оцінювання навчальних досягнень учнів. Загальні критерії оцінювання успішності. Рівні навчальних досягнень учнів. Вимоги до перевірки й оцінювання успішності учнів. Індивідуалізація оцінювання з урахуванням

особливостей розвитку учнів. Формувальне оцінювання як засіб підтримки позитивної самооцінки та мотивації здобувачів освіти.

Змістовий модуль 3. Теорія виховання

Суть процесу виховання. Поняття про виховання як складову педагогічного процесу. Специфічні особливості виховання, його відмінності від навчання. Структура мотиваційно-ціннісної сфери особистості: потреби, інтереси, переконання, ціннісні орієнтації, установки, ідеали, ставлення, риси характеру. Етапи виховання. Психологічні механізми виховання: ідентифікація, наслідування, емоційне обумовлення, мотиваційне опосередкування, конформність, вживання у соціальну роль, підтримання внутрішньої узгодженості поглядів, самоспостереження. Концепції виховання: директивна, прихованого впливу, виховання-сприяння.

Закономірності і принципи виховання. Закономірності виховання. Принципи виховання: безумовне позитивне ставлення до особистості, опора на позитивне в особистості, прихованість виховних впливів, поєднання поваги з розумною вимогливістю до особистості, поєднання педагогічного керівництва з розвитком ініціативи і самодіяльності вихованців, систематичність і наступність виховання, єдність і послідовність виховних впливів, емоційність виховання, урахування вікових та індивідуальних особливостей вихованця.

Методи виховання. Прямий і опосередкований шляхи впливу вихователя на вихованців. Поняття про метод і прийом виховання. Класифікації методів виховання. Методи виховання через вплив на підсвідомість вихованця. Методи виховання через вплив на свідомість вихованця (переконання, дискусія, приклад). Методи виховання через організацію поведінки вихованця (вимога, привчання, доручення, створення виховних ситуацій, рольова гра). Методи оцінювання і корекції поведінки вихованців (заохочення, покарання). Вибір методів виховання.

Виховання особистості в колективі. Поняття про колектив. Основні характеристики виховного колективу. Умови конструктивного впливу колективу на особистість. Стадії розвитку колективу. Шляхи формування колективу.

Організація самовиховання учнів. Самовиховання як фактор розвитку особистості. Зв'язок між вихованням і самовихованням. Організація самовиховання учнів. Етапи педагогічного керівництва самовихованням школярів. Методи та прийоми самовиховання.

Особливості виховання учнів з відхиленнями у поведінці. Поняття про важковиховуваність. Типи важковиховуваних дітей. Причини відхилень у поведінці вихованців. Поняття про корекцію поведінки. Етапи корекційної роботи з важковиховуваними дітьми.

Взаємодія школи, сім'ї та громадських організацій у вихованні молоді. Сім'я як важливий інститут виховання особистості. Педагогічні умови успішного сімейного виховання. Типові помилки сімейного виховання. Форми співробітництва школи і сім'ї у вихованні дітей. Роль дитячих і юнацьких самодіяльних організацій у вихованні молоді.

2.1.1.1. Методичне забезпечення:

1. Педагогіка: навчальний посібник / І.П. Анєнкова, М.А. Байдан, О.А. Горчакова, В.М. Руссол. 2-ге видання, стереотипне. Львів: "Новий Світ-2000", 2024. 567 с.

2.2.1.2. Рекомендована література

Основна:

1. Галузяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. Педагогіка: навчальний посібник. Вінниця: «Нілан», 2017. 256 с.

2. Козловський Ю. М., Ортинський В. Л., Дольнікова Л. В. Педагогіка : підручник / Нац. ун-т "Львів. політехніка". Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2020. 371 с.

3. Михалюк А.М. Педагогіка : інтерактивний контент. Навчально-методичний посібник. Київ : Видавництво "Каравела", 2023. 244 с.

4. Педагогіка (у структурно-логічних схемах та таблицях) [Текст] : навч. посіб. / Марушкевич А. А., Спіцин Є. С., Кошечко Н. В. ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Компрінт, 2020. 90 с.

5. Педагогіка партнерства : навч. посіб. для студентів закл. вищ. освіти / уклад.: М. І. Гагарін, В. В. Мартинюк ; Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань : Сочінський М. М., 2024. 213 с.

6. Поясок Т., Беспарточна О. Педагогіка : навч. посіб. ; Кременчуц. нац. ун-т ім. Михайла Остроградського. Кременчук : НОВАБУК, 2024. 207 с.

Додаткова:

1. Березюк О. С., Власенко О. М. Дидактика: теорія і практика : навч.-метод. посіб. / Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка, Навч.-наук. ін-т педагогіки. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 255 с.

2. Дидактика: теорія і практика : навч.-метод. посіб. / Березюк О. С., Власенко О. М. ; Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка, Навч.-наук. ін-т педагогіки. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 255 с.

3. Концепція нової української школи. Київ: Міністерство освіти і науки України, 2016. 40 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/pova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

4. Марушкевич А. А., Спіцин Є. С. Педагогіка : підручник /; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2019. 383 с.

5. Марушкевич А. А., Спіцин Є. С., Кошечко Н. В. Педагогіка (у структурно-логічних схемах та таблицях) : навч. посіб. Київ : Компрінт, 2020. 90 с.

6. Педагогіка : навч. посіб. для дистанц. навч. / Бабич О. О. [та ін.] ; Упр. освіти і науки Черкасомблдержадмін., КЗ "Уман. гуманітар.-пед. фак. коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкас. облради". Умань : Сочінський М. М. [вид.], 2022. 133 с.

7. Педагогіка: хрестоматія : для здобувачів вищ. освіти / уклад.: Є. М. Суліма, С. О. Деніжна, І. О. Петухов ; Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2021. 421 с.

8. Петровська Т. В. Педагогіка. Дидактичні матеріали. Вид. 2-е, без змін. Київ: Олімпійська література, 2019. 178 с.

9. Практична педагогіка : навч.-метод. посіб. / Світлана Кушнірук, Ванда Вишківська ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : НПУ, 2020. 182 с.

10. Удич З. І. Педагогіка. Практикум для студентів педагогічних спеціальностей / Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка, Ф-т педагогіки і психології, Каф. педагогіки та менеджменту освіти. 2-ге вид., допов. Тернопіль : ТНПУ, 2020. 158 с.

11. Хайруддінов М. А. Теорія та практика відкритого навчання. Практикум із загальної педагогіки : навч.-метод. посіб. / Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. Київ : Слово, 2019. 134 с.

12. Хмельницька О. С. Педагогіка. Історія педагогіки : навч.-метод. посіб. Переяслав : Домбровська Я. М., 2021. 221 с.

13. Шулигіна Р. А. Педагогіка: навчально-методичний посібник. Київ: Університетська книга. 2025. 144 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

<http://osvita.ua>

Освітній портал "Освіта.UA".

<https://oplatforma.com.ua/>

Педрада. Портал освітян України.

<http://ukped.com>

Українська педагогіка.

<http://www.ednu.kiev.ua>

«Освіта в Україні».

<https://nus.org.ua/>

Нова українська школа - матеріали для вчителів та батьків.

<https://vspu.net/nzped/index.php/nzped/index>

Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія

<https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal>

Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка. Фахове видання.

[http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN)

[bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN)

Наукова періодика України. ЦНБ ім. В. Вернадського

<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/106820/1/%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.%20%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%281%29.pdf>

Гончаренко С. У. Український педагогічний словник

<https://www.pedagogic-master.com.ua/public/semnova/slovník.pdf>

Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової

<https://eprints.zu.edu.ua/12633/1/%D0%A1%D0%9B%D0%9E%D0%92%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%91%D0%90%D0%97%D0%9E%D0%92%D0%98%D0%A5%20%D0%9F%D0%9E%D0%9D%D0%AF%D0%A2%D0%AC%20%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>

Словник базових понять з курсу «Педагогіка»: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів: вид. 2-ге, доп. і перероб. // Укладач О.Є. Антонова. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2014.

2.1.2. Програма навчальної дисципліни «Історія педагогіки»

Змістовий модуль 1. Типи та системи виховання

Виховання в первісному суспільстві як історично перший тип виховання. Провідні концепції виникнення виховання: еволюційно-біологізаторська, психологічна, релігійна, соціологічна, соціокультурна. Східний тип виховання. Педагогічні традиції давніх цивілізацій Сходу. Становлення західного типу виховання. Виховні традиції Давньої Греції і Давнього Риму як першоджерела розвитку західної педагогічної теорії і практики. Вплив Візантії на подальший розвиток освіти. Вітчизняний тип виховання. Характерні риси виховання і навчання дітей у давніх слов'ян. Загальна характеристика освіти і виховання в Київській Русі (X-XIII ст.). Система колективного виховання А. Макаренка.

Система української освіти: принципи, види, рівні освіти, типи закладів освіти (згідно із Законом України «Про освіту» (чинна редакція)).

Змістовий модуль 2. Розвиток концепції української національної системи освіти

Концепція національної системи освіти *М.П.Драгоманова*. Рідна мова як основа національної освіти, її значення в розвитку особистості. Полікультурність як головний принцип педагогічної позиції М. Драгоманова. «Народні школи на Україні». *П.О.Куліш* про українську національну систему виховання. Роль народознавства у формуванні патріотизму молоді. *П.О.Куліш* про значення рідної мови для розвитку національного мислення. «Грамотка», правопис «Кулішівка». Обґрунтування *Б.Д.Грінченком* національних основ освіти і виховання. «Мета народної школи». Патріотична спрямованість підручників для народної школи «Українського Букваря», «Української грамоти», читанки «Рідне слово». *Б.Д.Грінченка* про вчителя. «Народні вчителі і українська школа». *М.І.Костомаров* про розвиток національної школи, навчання і виховання дітей рідною мовою. Значення міфології і фольклору народу у формуванні національної свідомості. «Книги буття українського народу». Наукове обґрунтування концепції національної школи *С.Ф.Русової*. «Нова школа», «Націоналізація школи». Концепція національного дитячого садка. «Дошкільне виховання». Проблеми національної освіти, рідної мови як основи національного виховання та освіти у

творчості *І.І.Огієнка*. «Навчаємо дітей своїх української мови», «Рідномовний катехізис», «Українська культура». *М.С.Грушевський* про національну школу, українську систему виховання. Обґрунтування положень про необхідність навчання рідною мовою. «Про українську мову і українську школу». «Виховний ідеал» *Г.Ващенко* як маніфест української національної ідеї у вихованні громадянина. Розробка теоретичних основ діяльності народної школи *Т.Г.Лубенцем*. Ідея загального обов'язкового характеру народної освіти. Підтримка діяльності недільних шкіл. «Педагогічні бесіди». Ідея навчання рідною мовою. «Граматика».

Змістовний модуль 3. Історія розвитку педагогічної думки.

Педагогічна теорія Я.-А. Коменського. Основні педагогічні ідеї: принцип природо відповідності виховання; всебічний розвиток особистості як мета виховання; доступність і масовість освіти як основний принцип загальної освіти; класно-урочна система та основні принципи її організації (поділ учнів за віком на класи, фіксований розклад, урок як основна форма навчання, систематичність і послідовність подання матеріалу); принципи дидактики (наочність у навчанні, поступовість і системність навчання, виховання гуманізму); вимоги до вчителя. *Проблеми розвитку особистості у педагогічній спадщині Г. Сковороди*. Ключові ідеї: самопізнання як шлях до щасливої й реалізованої особистості; концепція «сродної праці» (врожені природні нахили, розвиток через діяльність, що відповідає нахилам); виховання духовності й моральності (чесність, поміркованість, щирість, любов до людей); духовне вдосконалення як основа формування повноцінної особистості; зв'язок внутрішньої свободи та особистісного розвитку; самоосвіта і постійне самовдосконалення (значення самостійного мислення, необхідність постійного навчання, відповідальність людини за власний розвиток. *Антропоцентризм як провідна ідея творчості К. Ушинського*. Ключові ідеї: виховання повинно спиратися на науки про людину (психологію, фізіологію, анатомію, філософію); людина як найвища цінність освіти; відповідність навчання природі дитини (врахування вікових та психологічних особливостей дітей, доступність, послідовність й цікавість навчання, розвиток пам'яті, мислення, уваги та мовлення); народність виховання (мова, традиції, фольклор, історія як природне середовище формування особистості); розвиток особистості як гармонійний процес (єдність розвитку розуму, моральності, волі, працелюбності). *Гуманістична педагогіка В. Сухомлинського*. Основні ідеї: дитина у центрі педагогічного процесу (школа має бути «школою радості», «немає абстрактної дитини – є конкретна особистість»); виховання любов'ю та добротою (доброзичливість, довіра, співчуття, повага до дитини); учитель як моральний приклад; природовідповідність і виховання серед природи; концепція «Школа під голубим небом» (навчання через спостереження, дослідження та естетичні переживання; «Павлівська середня школа» *В.О.Сухомлинського*: система родинно-шкільного виховання; використання надбань народної педагогіки; шляхи виховання творчої особистості; єдність навчання і виховання (моральність, працьовитість, почуття відповідальності, культура спілкування, доброта та людяність); виховання серцем; розвиток емоційної сфери дитини (уміння переживати красу, здатність до співпереживання, вміння відчувати радість інших людей).

Змістовний модуль 4. Інноваційні освітні системи.

Школи «вільного виховання». Орієнтація на інтерес і розвиток у процесі навчання. «Дім дитини» (М.Монтессорі, Італія). Монтессорі-освіта як система ефективно соціалізації особистості в умовах вільного виховання. Школа О.Ніллі «Саммерхіл» (Велика Британія) – школа «абсолютної свободи учнів». *«Центри інтересів»*. «Школа для життя, через життя» (О.Декролі, Бельгія) – «Ермітаж». Принципи організації діяльності: зв'язок з природою, контакт з сім'єю, врахування особливостей розвитку мислення в навчанні. «Лабораторні школи» (Д.Дьюї, США) Організація навчання шляхом наближення до життя і досвіду дитини. Врахування особливостей розвитку дитини в процесі навчання. *«Вальфдорфські школи»* (Р.Штайнер, Німеччина). Ідея цілісного виховання. Самоврядування, автономія від соціального світу, залучення батьків як основні характеристики школи. Створення єдиної емоційно-естетичної основи навчання. *Школа, організована у відповідності з «методом проєктів»* (У.Кілпатрик, США; Б.Рассел, Великобританія). Навчальна програма як сукупність

1. Педагогіка: навчальний посібник / І.П. Анєнкова, М.А. Байдан, О.А. Горчакова, В.М. Руссол.
2-ге видання, стереотипне. Львів: “Новий Світ-2000”, 2024. 567 с.

Основна:

- ## Додаткова

1. Акімова О. Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти: історико-порівняльний аспект. Вісник науки та освіти, 2024. №3 (21). С. 138–145.
2. Башкір О. І., Друганова О. М., Зеленська Л. Д. Історико-педагогічне дослідження: теорія, методологія, технологія : монографія / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Київ : Інтерсервіс, 2025. 149 с.
3. Гоголь Н. В. Методологічні підходи в історико-педагогічному дослідженні. Педагогічне формування творчої особистості у вищий і загальноосвітній школах. 2021. №74, Т.1. С. 8–13.
4. Євтух М. Б. Проблема підготовки вчителя в історії педагогіки України. Наукові записки: Серія: Педагогічні науки, 2021. № 182. С. 12-19.
5. Лавріненко О. Сучасний дискурс історії педагогіки: від братських шкіл до сьогодення. Академічні студії. Серія «Педагогіка», 2021. № 2(4). С. 142–151.
6. Ткачук Л. Історичний аспект становлення і розвитку педагогіки партнерства. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи, 2021. № 2 (6). С. 193–201.
7. Павлова О., Павлов Я. Денисова М. Українська народна педагогіка в контексті історії педагогіки: традиції, трансформації та вплив на сучасну освіту. Вісник науки та освіти. 2025. DOI: 10.52058/2786-6165-2025-6(36)-1335-1346.

1. **<http://osvita.ua>**
Освітній портал "Освіта.UA".
2. <https://oplatforma.com.ua/>
Педрада. Портал освітян України.
3. **<http://ukped.com>**
Українська педагогіка.
4. [http://lpc-
dspace.org.ua/bitstream/123456789/508/1/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%](http://lpc-dspace.org.ua/bitstream/123456789/508/1/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%)

D0%B0%20%281%29.pdf

Яцик Т.О., Степанюк В.В. Словник коротких термінів з Історії педагогіки.

5. https://shron1.chtyvo.org.ua/Levkivskyi_Mykhailo/Istoriia_pedahohiky.pdf
Левківський М.В. Історія педагогіки: Навч.-метод. посібник. Вид. 4-те., Навч. пос. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 190 с.
6. https://lib-old.pnu.edu.ua/bitstream/123456789/3058/1/%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F_%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B8.pdf
Завгородня Т.К. Історія педагогіки: навчально-методичний посібник

2.1.2. Програма дисципліни «Методика виховної роботи»

Змістовий модуль 1. Організація діяльності класного керівника

Роль і місце класного керівника в системі виховних впливів на особистість дитини. Основні напрями діяльності класного керівника. Функціональні обов'язки класного керівника. Кваліфікаційна характеристика класного керівника. Складові системи виховної роботи класного керівника. Особливості виховання в цифровому середовищі. Критерії та показники вихованості. Рівні вихованості особистості. Етапи вивчення вихованості школярів. Методи вивчення особистості учня, умови їх ефективного використання. Методи вивчення учнівського колективу, умови їх ефективного використання. Календарний план виховної роботи на чверть, тематичний план виховної роботи. План виховної роботи на тиждень. Прогностичні вміння. Вимоги до перспективного календарного планування. Поняття прийому педагогічної взаємодії. Класифікація прийомів. Умови використання прийомів педагогічної взаємодії в освітньому процесі. Аналіз педагогічної ситуації. Принципи педагогічного впливу.

Змістовий модуль 2. Методи та форми виховної роботи класного керівника

Поняття важковиховуваності. Динаміка розвитку відхилень у поведінці. Типологія девіантної поведінки. Аналіз причин девіантної поведінки неповнолітніх. Сутність профілактики правопорушень неповнолітніх. Використання можливостей педагогічної діагностики в профілактичній роботі. Особливості педагогічного керівництва в роботі з важковиховуваними учнями. Методика організації позашкільної роботи з важковиховуваними. Сім'я як соціально-педагогічне середовище, виховні можливості та завдання сімейного виховання. Типи неправильного сімейного виховання. Умови ефективного виховання в родині. Завдання педагогічного керівництва сімейним вихованням. Зміст і форми співробітництва класного керівника і сім'ї (масові, групові, індивідуальні, традиційні і нетрадиційні). Методика контактної взаємодії класного керівника з родиною. Мета позаурочної виховної роботи. Умови ефективності її реалізації. Пріоритетні напрями виховної роботи. Форми організації діяльності учнів у позаурочний час. Умови ефективності реалізації форм виховної роботи. Методика підготовки виховних заходів. Класна година: функції, форми проведення. Методика підготовки і проведення бесіди. Методика та організація проведення диспуту. Методика організації класної години.

2.1.2.1. Методичне забезпечення

1. Холковська І.Л. Методика виховної роботи: Курс лекцій. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2020. 192 с.
2. Холковська І.Л. Методика виховної роботи: Практикум. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2020. 207 с.

2.1.2.2. Рекомендована література

Основна:

1. Виховні технології в закладах загальної середньої освіти: навч. посіб. / уклад. В. В. Макарчук; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2024. 282 с.
2. Вітвицька С. С., Смаїлова Т. У. Організація та проведення практики з виховної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: методичні рекомендації. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2025. 46 с.
<https://eprints.zu.edu.ua/43673/1/1.pdf>
3. Каплінський В.В. 100 складних ситуацій на уроках та поза уроками. Шукаємо рішення. Навчально-методичний посібник для майбутніх вчителів / В.В. Каплінський. Вінниця: Нілан ЛТД, 2020. 114 с.
4. Михалюк А.М. Педагогіка : інтерактивний контент. Навчально-методичний посібник. Київ : Видавництво “Каравела”, 2023. 244 с.
5. Педагогіка партнерства : навч. посіб. для студентів закл. вищ. освіти / уклад.: М. І. Гагарін, В. В. Мартинюк ; Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань : Сочінський М. М., 2024. 213 с.

Додаткова

1. Бартків О. С. Мельник І.М. Методика виховної роботи : навч.-метод. рекоменд. (для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Математика, біологія, природознавство і здоров'я людини, інформатика, фізика, географія, фізична культура, хімія)). Луцьк, 2023. 86 с.
2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н.П. Новолокова. Харків: Вид.група «Основа», 2021. 176 с.
3. Поясик О. І. Методика виховної роботи [Текст] : навч. посіб. / Поясик О. І., Лаппо В. В. ; Прикарп. нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ : Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2020. 202 с.
4. Супрун М. О. Загальнотеоретичні засади методики виховної роботи в спеціальній школі: Методичний посібник. Миколаїв: МНУ імені В.О.Сухомлинського, 2024. 202 с.
5. Сопівник Р. В. Виховання емоційного інтелекту учнів середнього шкільного віку : монографія. Київ : Ямчинський О. В., 2021. 456 с.
6. Виховання дітей та молоді: теорія і практика : зб. наук. пр. / за ред. Орести Карпенко. Дрогобич : РВВ Дрогоб. держ. пед. ун-т, 2020. 245 с.

2.1.3. Програма дисципліни «Основи педагогічної майстерності»

Тема 1. Сутність педагогічної майстерності. Сутність поняття «педагогічна майстерність» та її значення у діяльності вчителя. Характеристика складових частин професійної майстерності. Творчість педагога як основа його професійної діяльності. Рівні сформованості творчого мислення (елементарний, базовий, творчий). Основні поняття: професійна майстерність, складові професійної майстерності, педагогічна творчість, рівні сформованості творчого мислення.

Тема 2. Педагогічна техніка

Естетика педагогічної праці. Педагогічний імідж вчителя. Поняття «педагогічна техніка» та його зміст. Різновиди педагогічної техніки: внутрішня й зовнішня. Внутрішня техніка як здатність володіти собою, керувати своїм самопочуттям, формування емоційної стійкості у професійній діяльності. Характеристика перцептивної складової педагогічного спілкування. Пам'ять, увага й уява. Основні закони уваги: закон апперцепції, закон установки та закон чотирьох складових. Основні шляхи досягнення емоційної саморегуляції. Технічні показники виразного мовлення: дихання, голос, дикція (вимова), інтонація (тон), темп. Поняття про техніку мовлення. Культура професійного мовлення вчителя. Темпоритм, інтонаційна виразність мовлення. Мовні (вербальні) засоби: стилістичні фігури, заохочувальні

висловлювання, діалогізація мовлення, використання інтонаційних засобів, створення ефективної вербальної комунікації. Позамовні (невербальні) засоби. Класифікація невербальних засобів спілкування. Міжособистісний простір у спілкуванні. Пластична техніка (пантоміміка) особистості педагога. Мімічна техніка (вираз обличчя, контакт очей). Самопрезентація педагога, характеристика основних умінь самопрезентації.

Тема 3. Педагогічний такт

Педагогічний такт та його особливості: педагогічний такт як психологічна характеристика особистості вчителя; педагогічний такт як один із компонентів майстерності вчителя (уміння вчителя у кожній конкретній ситуації обирати правильний варіант рішення, встановлювати найоптимальніші взаємовідносини зі школярами, колегами). Сутність поняття «педагогічна тактика». Основні поняття: педагогічний такт, культура поведінки.

Тема 6. Педагогічне спілкування та його особливості

Поняття педагогічного спілкування як спеціально організованого процесу комунікативної взаємодії вчителя з учнями, колегами. Функції педагогічного спілкування та їх взаємозв'язок. Характеристика типових помилок вчителя в організації педагогічного спілкування. Етапи педагогічного спілкування та їх особливості: моделювання майбутнього спілкування, комунікативна атака, управління спілкуванням, аналіз спілкування. Рівні спілкування вчителя та їх специфічні особливості (примітивний, маніпулятивний, стандартизований, ігровий, діловий, духовний). Стили спілкування вчителя. Стили педагогічного керівництва (авторитарний, демократичний, ліберальний, анархічний). Стили спілкування (спілкування-загравання, спілкування-залякування, спілкування-дистанція, спілкування на основі дружнього ставлення, спілкування на основі захоплення спільною діяльністю). Основні поняття: педагогічне спілкування, функції та етапи професійного спілкування вчителя, емпатія, рефлексія, прибудови у спілкуванні, рівні педагогічного спілкування, стилі спілкування.

Тема 7. Майстерність в розв'язанні педагогічних конфліктів

Педагогічний конфлікт, його види (внутрішньоособистісний, міжособистісний та міжгруповий). Причини виникнення конфліктних ситуацій. Стратегії педагогічної взаємодії у конфліктах та конфліктних ситуаціях (уникнення конфлікту, конфронтація (суперництво) у конфлікті, стратегія пристосування, компроміс, співробітництво). Попередження конфлікту. Спеціально створений конфлікт. Шляхи розв'язання конфліктних ситуацій. Основні стратегії педагогічної взаємодії у конфліктах.

Тема 9. Професійний саморозвиток учителя

Визначення саморозвитку як процесу, його мотивація та ознаки. Характеристика засобів самовиховання. Характеристика етапів, методів та прийомів самовиховання. Система вправ на засвоєння прийомів самовиховання. Інноваційна спрямованість педагогічної діяльності. Конкурс педагогічної майстерності: моделювання фрагменту заняття, ситуації заняття, ділової бесіди між колегами.

2.1.3.1. Методичне забезпечення

1. Помиткін Е, Становських З. Психолого-методичний супровід професійної діяльності педагога Нової Української Школи: практичний посібник [за ред. Олени Ігнатович]. Київ: ШООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2022. 196 с.

2.1.3.2. Рекомендована література

Основна:

1. Бартків О. С., Мельник І.М. Педагогічна майстерність: освітній посібник. Луцьк, 2025. 353 с. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/28508/3/pedmaist_2025.pdf
2. Основи педагогічної майстерності : навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня та освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра / уклад. : О.Бабакіна, О.Кузнецова, Ю.Блудова та ін.; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харків. обл. ради. Харків, 2023. 246 с.

3. Основи педагогічної майстерності. Опорні конспекти лекцій для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 014 «Середня освіта (фізична культура)», освітній ступінь «бакалавр» : навчальний посібник / укладач Хома Т.В. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2021. 112 с.
4. Теслюк В.М. Основи педагогічної майстерності викладача вищої школи. Київ: Видавництво «Ліра», 2021. 304 с

Додаткова

1. Загородня А. П. Технології розвитку педагогічної майстерності викладача. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка, соціальна робота*. 2021. Вип. 48. С. 98–105.
2. Курінна А.Ф., Григоренко Г.І., Погрібняк Н.В. Формування риторичної компетентності педагога (з досвіду роботи в закладах вищої та післядипломної педагогічної освіти). *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 76, т. 2. С. 98-105.
3. Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи : підручник / За ред. проф. І.В. Зайченка. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 484 с.
4. Павлик Н.В. Гармонізація психологічного здоров'я педагога Нової української школи : Монографія. Київ : ФОП Паливода А.В., 2022. 170 с.
5. Педагогічна майстерність майбутнього вчителя: поступ, становлення, удосконалення і зростання : матеріали Міжнар. наук.-практ. форуму (м. Полтава, 5 червня 2025 р.) / за ред. проф. М. В. Гриньової. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2025. 1112 с. <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/22316/1/Formation%20of%20the%20Future%20Teacher%27s.pdf>
6. Рибалка В.В. Психологія розвитку особистісної готовності педагогів до професійної діяльності: методичні рекомендації. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2023. 160 с.
7. Сучасна педагогічна майстерність : навч. посіб. для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. [Електронне видання] / уклад. О. М. Назаренко; Одеса : Фенікс, 2025. 68 с. <https://hdl.handle.net/11300/29707>
8. Тимошко Г.М., Гладуш В.А. Розвиток комунікативної компетентності педагогів в умовах інклюзивного освітнього середовища : монографія. Ніжин: Видавець Лисенко М.М., 2023. 192 с.
9. Філатова Л. С. Педагогічна майстерність : навчальний посібник для здобувачів вищої освіти педагогічних університетів за спеціальностями. Харків : ХНПУ, 2021. 90 с.
10. Фрицюк В. А. Неперервний професійний розвиток педагога: зарубіжний досвід. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2025. Вип. 75. С. 150-161. DOI: 10.31652/2412-1142-2025-75-150-161
11. Фрицюк В. А. Професійний саморозвиток педагога: акмеологічний та аксіологічний методологічні підходи. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2025. Випуск 81. С. 27–31. <https://vspu.net/nzped/index.php/nzped/article/view/953/364>

2.2 Програма навчальної дисципліни «Практичний курс польської мови»

Тема 1. Фонетика польської мови як предмет вивчення і навчальна дисципліна у вищому навчальному закладі.

Інформаційний обсяг теми. Фонетична система польської мови як предмет польської фонетики. Завдання фонетики. Структура фонетики. Зв'язок фонетики з іншими науковими

дисциплінами. Значення навчального курсу фонетики польської мови для підготовки вчителя-словесника. Практична фонетика як навчальна дисципліна, мета якої – навчити мовців добре володіти багатством виражальних засобів літературної мови відповідно до мети, призначення, умов і сфери спілкування. Функціональна фонетика як вчення про правильність вимови і наголошення.

Відмінності між написанням і вимовою. Будова мовного апарату. Зіставна фонетика як учення, спрямоване на виявлення в мовах фонетичних універсалій, спільних для споріднених мов стилістичних засобів та окремих засобів для конкретних мов. Артикуляційні особливості голосних. Звук як акустичне явище. Акустична характеристика голосних звуків. Утворення голосних у польській мові. Високе, середнє, низьке піднесення. Артикуляційні особливості носових голосних. Класифікація голосних. Дифтонги. Чергування голосних польської мови. Артикуляційні особливості приголосних польської мови. Класифікація приголосних. Поділ приголосних за місцем утворення. Тверді, м'які, пом'якшені приголосні. Поділ приголосних за способом утворення. Поділ приголосних за участю голосу і шуму. Особливості вимови літер h, l, ł. Особливості вимови pi przed окремими приголосними. Палаталізація. Фонетичний аналіз. Вимова приголосних b' p' w' m' f'. Вимова асинхронічна. Чергування приголосних польської мови. Уподібнення приголосних за дзвінкістю і глухістю. Уподібнення приголосних за місцем творення. Уподібнення приголосних за м'якістю. Уподібнення приголосних на межі слів. Спрощення груп приголосних. Вимова слів іншомовного походження. Предмет і завдання фонології як мовознавчої дисципліни, що вивчає звуки польської мови з погляду їх смислорозрізняювальних функцій. Поняття фонем. Варіанти фонем польської мови. Типи варіантів (позиційні і комбінаторні). Голосні фонем. Варіанти голосних фонем. Приголосні фонем. Варіанти приголосних фонем.

Типи наголосів. Проклітики та енклітики. Пропарокситонічний наголос. Окситонічний наголос у польських словах. Окситонічний наголос у словах іншомовного походження. Наголос у словах іншомовного походження. Склад як фонетична одиниця. Типи складів. Складоподіл. Правила перенесення слів з рядка в рядок.

Тема 2. Орфоепія (вимова голосних і приголосних польської мови).

Інформаційний обсяг теми. Вимова голосних і приголосних у польській мові. Вимова звукосполучень приголосних. Уподібнення, палаталізація передньоязикових приголосних у звукосполученнях. Особливості вимови слів іншомовного походження. Орфоепія та культура усного мовлення. Орфоепічні норми польської мови.

Тема 3. Графіка й орфографія польської мови.

Інформаційний обсяг теми. Графіка польської мови. Поняття графеми. Польський, латинський алфавіт. Позначення на письмі голосних і приголосних звуків. Співвідношення між буквами алфавіту та фонемами польської мови. Співвідношення орфографії з графікою та орфоепією. Принципи орфографії польської мови. Знак пом'якшення. Правопис слів. Відмінність між вимовою та написанням у польській мові. Відмінності у вимові глухих приголосних. Дзвінки приголосні: відмінності між вимовою та написанням. Носові приголосні польської мови, відмінність у вимові та написанні. Особливості вимови м'яких приголосних.

Тема 4. Лексикологія польської мови як предмет вивчення і навчальна дисципліна у вищому навчальному закладі.

Інформаційний обсяг теми. Лексична система польської мови як предмет польської мови. Завдання лексикології. Структура лексикології. Зв'язок лексикології з іншими науковими дисциплінами. Значення навчального курсу лексикології польської мови для підготовки вчителя-словесника. Слово як основна одиниця мови. Лексема. Слово і поняття.

Лексичне значення слова. Типи лексичних значень. Способи збагачення лексичними засобами – запозичення – класифікації, розпізнавання різних типів запозичень від мов інших народів. Поняття та походження неологізмів. Класифікація польських неологізмів. Утворення нових типів. Етапи «життя» архаїзмів. Класифікація архаїзмів. Архаїзми словникові та речові. Застарілі слова і давні. Лексичне різноманіття. Словництво територіальне, емоційне, суспільне.

Тема 5. Фразеологія як розділ мовознавства. Ономастика польської мови.

Інформаційний обсяг теми. Фразеологія як розділ мовознавства. Джерела і функції фразеологізмів. Фразеологія як засіб урізноманітнення мовної системи. Фразеологічні словники. Ономастика – власні та загальні назви, елементи історії в польських іменах та прізвищах.

Тема 6. Лексикографія як розділ мовознавства

Інформаційний обсяг теми. Лексикографія як розділ мовознавства. Історія лексикографії. Типи словників. Перші укладені словники XIX століття. Словник віленський. Словник варшавський. Словник під редакцією Дорошевського. Будова словника – макро та мікроструктури назва, стаття від автора, скорочення, черговість інформації у різних типах словників.

Тема 7. Словотвір, предмет і завдання.

Інформаційний обсяг теми. Словотвір, предмет і завдання. Способи словотворення. Словотвірна структура слова. Основні поняття словотвору.

Тема 8. Синтаксис як наука і мовний рівень.

Інформаційний обсяг теми. Синтаксис як наука і мовний рівень. Предмет вивчення синтаксису як науки. Словосполучення і речення як синтаксичні одиниці. Синтаксичні одиниці як одиниці мови і мовлення. Синтаксичні зв'язки. Поняття “składniki”, “zespoły”, “szeregi”. Типи синтаксичного зв'язку в підрядних та сурядних словосполученнях. Проблема односкладного речення у польському мовознавстві.

Особливості структури словосполучень. Типи синтаксичного зв'язку в підрядних та сурядних словосполученнях. Граматичні зв'язки між компонентами словосполучень. Способи підрядного зв'язку, синтаксичні відношення. Синтаксичні зв'язки у словосполученні та реченні Семантико-синтаксичні відношення у словосполученні.

Поняття про односкладне речення. Особливості семантичної структури односкладних речень. Поширені та непоширені односкладні речення, повні, неповні (контекстуальні, ситуативні). Еліптичні речення. Комунікативні умови їх функціонування. Еквіваленти речення. Нечленовані конструкції (слова-речення). Структурно-семантичні різновиди односкладних речень: означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові, інфінітивні, номінативні, вокативні, генітивні. Непоширені та поширені речення.

Принципи виділення членів речення. Головні члени речення. Група підмета. Група присудка. Модальний присудок у знахідному та родовому відмінку.

Сучасні підходи до класифікації другорядних членів. Додаток прямий і непрямий, засоби вираження. Додаток виражений іменником в знахідному та родовому відмінках. Уживання додатку після заперечного дієслова. Синтаксис непрямого додатку. Синтаксичне вживання різних відмінкових форм. Особливості функціонування прийменникових структур. Означення узгоджене та неузгоджене. Синтаксичні зв'язки означень. Прикладка як різновид означення. Обставини. Семантико-синтаксичні різновиди обставин та їх роль в організації двоскладного речення.

Проблеми дослідження складного речення. Визначальні граматичні та семантичні ознаки складного речення. Засоби зв'язку частин складного речення. Поділ складних речень за основними засобами зв'язку на сполучникові та безсполучникові.

Поняття про пряму мову. Непряма мова. Слова автора. Інші способи передачі чужого мовлення. Помилки при перетворенні прямої мови у непряму.

Тема 9. Пунктуація: роль і значення.

Інформаційний обсяг теми. Розділові знаки польською. Розділові знаки кінця речення. Розділові знаки у реченні: двокрапка, тире, кома, три крапки. Лапки при прямій мові. Розділові знаки при порівняльному звороті. Синтаксична роль дефісу у реченні.

2.2.1 Методичне забезпечення

Методичне забезпечення навчальної дисципліни відображає створений навчально-методичний комплекс, який включає робочу навчальну програму «Практичний курс польської мови»; плани практичних занять; плани самостійної роботи; зміст індивідуальних завдань; конспект лекцій з дисципліни; питання для самоперевірки; питання до поточного контролю знань студентів; питання до підсумкового контролю знань студентів; інші матеріали.

2.2.2 Рекомендована література

Основна

1. Кравчук А. Польська вимова з елементами правопису (для українців, що вивчають польську мову). Київ, 2012
2. Dembińska K., Fastyn-Pleger K., Małyska A., Ułańska M. Gramatyka dla praktyka. Czasownik. Warszawa, 2021
3. Gudro - Homicka M. Metodyka nauczania języka polskiego i konspektyzując w klasach IV-VIII. Poradnik dla nauczycieli, Difin 2019.
4. Izdebska-Długosz D. Błędy gramatyczne w polszczyźnie studentów ukraińskojęzycznych. Kraków, 2021.

Додаткова

Słowniki (wybranepozycje):

1. Stanisław Bąba, Jarosław Liberek. Mały słownik frazeologiczny współczesnego języka polskiego. Warszawa-Kraków, 2003.
2. Uniwersalny słownik języka polskiego, red. Stanisław Dubisz. Warszawa, 2003.
3. Kołaczek E. Testuj swój polski. Fonetyka. Kraków 2017.
4. Walkiewicz A., Gębka-Wolak M. Wszystko w porządku. Szyk języka polskiego. Reguły i ćwiczenia dla obcokrajowców. Toruń : Wydawnictwo Naukowe UMK, 2022. 410 s.
5. Wileczek A. Język i komunikacja. Wprowadzenie dla pedagogów. Warszawa : PWN, 2020. 410 s.
6. Gębał Przemysław E., Miodunka Władysław T. Dydaktyka i metodyka nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego. Warszawa, 2022.

2.3 . Програма навчальної дисципліни «Методика навчання польської мови»

Тема 1. Вступ. Вивчення польської мови та польської культури в Україні.

Інформаційний обсяг теми. Предмет і завдання курсу, теоретичне і практичне значення його вивчення. Структура і зміст курсу. Завдання методики польської мови. Зв'язок методики з польської мови з іншими науковими дисциплінами. Значення навчального курсу методики польської мови для підготовки вчителя-словесника. Історія та сьогодення.

Тема 2. Методи навчання іноземних мов.

Інформаційний обсяг теми. Методи навчання іноземної мови. Метод безпосередній. Метод граматично-перекладацький. Метод філологічний. Інтерлінеарний метод. Аудіолінгвальний та комунікаційний метод. Метод читання. Культурний метод.

Тема 3. Планування уроків з польської мови.

Інформаційний обсяг теми. Методична підготовка до уроків. Опрацювання програми з польської мови. Опрацювання конспекту уроку. Етапи підготовки до уроку.

Тема 4. Використання підручників та аудіовізуальних матеріалів та Інтернету.

Інформаційний обсяг теми. Використання фрагментів відео. Використання аудіо. Використання Інтернету на уроках польської мови.

Тема 5. Культура у навчанні польської мови в Україні.

Інформаційний обсяг теми. Від культурного компоненту до методики навчання культури на уроці польської мови. Вивчення текстів з культури. Поняття соціокультурного уміння.

Тема 6. Розуміння зі слуху. Розуміння написаних текстів.

Інформаційний обсяг теми. Типи вправ, які розвивають слух. Елементи інтегрованого навчання. Опрацювання написаних текстів. Етапи підготовки до вправ з розуміння. Елементи комунікації на уроці польської мови.

Тема 7. Написання письмових текстів.

Інформаційний обсяг теми. Метод відтворення. Побажання. Опис статичний та динамічний. Реклама. Вправи та етапи написання. Вивчення орфографії. Розвиток словництва.

2.3.1 Методичне забезпечення

Методичне забезпечення навчальної дисципліни відображає створений навчально-методичний комплекс, який включає робочу навчальну програму «Методика навчання польської мови»; плани лекційних занять; плани самостійної роботи; зміст індивідуальних завдань; конспект лекцій з дисципліни; питання для самоперевірки; питання до поточного контролю знань студентів; питання до підсумкового контролю знань студентів; інші матеріали.

2.3.2 Рекомендована література

Основна

1. Збірник навчально-методичних матеріалів до уроків польської мови у 5 – 11 класах / укладачі Бондарук Л. М., Глинюк Л. М., Станько-Присяжнюк А. О. Луцьк: ВІППО, 2021. 112 с.
2. Кравчук А., Ковалевський Є. Методика викладання польської мови. Мова і культура в полоністичній дидактиці в Україні: підручник для вищих навч. закладів. Київ, 2017.
3. Потапенко Х. Польська мова в перекладі. Ситуації (Język polski dla Ukraińców. Sytuacje). Warszawa : Preston Publishing, 2024. 216 с.
4. Achtelek A., Niesporek-Szamburska B. Bawimysię w polski. Katowice, 2010.
5. Andrzej Markowski. Wykłady z leksykologii i leksykografii. Warszawa, 2011
6. Janowska I. Planowanie lekcji języka obcego. Podręcznik i poradnik dla nauczycieli języków obcych. Warszawa, 2022.
7. B1 - Piszę, mówię i zdaję! Formy wypowiedzi pisemnych i ustnych na egzaminie certyfikacyjnym z języka polskiego jako obcego / red.: P. Chechłacz, U. Sajkowska. Warszawa : Linguae Mundi, 2020. 64 s.

8. Dydaktyka języka polskiego jako nierodzimego: konteksty – dylematy – trendy / red.: E. Lipińska, A. Seretny. Kraków : Universitas, 2021. 444 s.

Додаткова

Słowniki (wybranepozycje):

1. StanisławBąba, Jarosław Liberek. Mały słownik frazeologiczny współczesnegojęzyka polskiego. Warszawa-Kraków, 2003.
2. StanisławBąba, JarosławLiberek. Słownik frazeologiczny współczesnejpolszczyzny. Warszawa, 2002.
3. BartłomiejChaciński, Wypasionysłowniknajmłodszejpolszczyzny. Kraków, 2003
4. PiotrMüldner-Nieckowski.Wielkisłownikfrazeologicznyjęzykapolskiego. Warszawa, 2003.
5. Przeszłość w kulturześredniowiecznejPolski. 1: wykazskrótów P Węcowski, A Dąbrówka, J BanaszkiewiczPrzeszłość w kulturześredniowiecznejPolski. 1, 2018.
6. Indebaska A. Gdzie postawić przecinek? Teoria i ćwiczenia. wyd. 2. Biezuń : Polszczyzna.pl, 2024. 52 s.
7. Kononenko I. Wielki polsko-ukraiński słownik frazeologiczny z indeksem / Великий польсько-український фразеологічний словник з реєстром. Warszawa : Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2023. 734 s.
8. Lewiński P. Gramatyka funkcjonalna języka polskiego. Fleksja. Kraków : Universitas, 2023. 292 s.
9. Maliszewski B. Gramatyka z kulturą. Przez osoby. Lublin : UMCS, 2023. 243 s.
10. Maliszewski B. Gramatyka z kulturą. Przez przypadki. Lublin : UMCS, 2020. 131 s.
11. Prążyńska D. Czarno na białym. Gramatyka i sprawność pisania na B2. Kraków : Universitas, 2022. 384 s.

3. Критерії оцінювання

Оцінка за шкалами ECTS, стобаловою, розширеною	Критерії оцінювання	Рівень досяг- нень здобувач а
А 90-100 балів ВІДМІННО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на поглибленому рівні; комплексом знань та вмінь, який характеризується системністю. Застосування знань здійснюється на основі самостійного цілеутворення, побудови власних програм діяльності. Здобувач проявляє нешаблонність мислення у виборі і використанні елементів комплексу знань, здатний самостійно і творчо використовувати набуті уміння відповідно до варіативних ситуацій навчання. Здобувач спроможний самостійно формулювати узагальнення та висновки, нові задачі, розв'язувати нестандартні задачі,ситуації. Навчально-пізнавальна активність обумовлена пізнавальними інтересами, мотивами саморозвитку і професійного становлення. Здобувач проявляє інтерес до актуальних проблем відповідного освітнього компонента, може під керівництвом викладача вибрати предмет наукового дослідження, проводити самостійну науково-дослідну роботу.	ВИСОКИЙ

В 80-89 балів ДУЖЕ ДОБРЕ	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на поглибленому рівні. Здобувач володіє комплексом знань та вмінь, який є частково-впорядкованим. У процесі застосування знань студент спроможний вибрати необхідний елемент комплексу знань та вмінь. Застосування знань та вмінь здійснюється як у стандартних ситуаціях, так і при незначних варіаціях умов на основі використання загальних рекомендацій. Відбувається перенесення сформованих умінь або їх комплексів на розв'язування незнайомих задач, ситуацій. Навчально-пізнавальна активність стимулюється пізнавальними інтересами, продукт діяльності оцінюється як професійно значущий.	ВИСОКИЙ
С 75-79 балів ДОБРЕ	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на підвищеному рівні, може усвідомлено застосовувати знання та вміння для висвітлення суті питання. Комплекс знань частково-структурований. Знання застосовуються переважно у знайомих ситуаціях. Здобувач усвідомлює особливості навчальних задач, ситуацій тощо. Пошук способів їх розв'язання здійснюється за зразком. Здобувач спроможний аргументувати застосування певної методичної дії у ході розв'язування задач, ситуацій тощо. Навчально-пізнавальна активність стимулюється мотивами професійного становлення і пізнавальними інтересами.	ДОСТАТНИЙ
Д 60-74 балів ЗАДОВІЛЬНО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на середньому рівні, може проілюструвати власними прикладами відповідь на питання, частково усвідомлює специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо, має знання про способи розв'язування типових задач, ситуацій тощо. Однак процес самостійного розв'язування задач, ситуацій тощо потребує опори на зразок. Навчально-пізнавальна активність студентів є ситуативно-евристичною. Домінують мотиви обов'язку та особистого успіху. Використання засобів саморозвитку та самопізнання відбувається не усвідомлено.	ЗАДОВІЛЬНИЙ
Е 50-59 балів ДОСТАТНЬО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компоненту на середньому рівні. Має уявлення про специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо. Виконання дій при роз'ясненні задач, ситуацій частково усвідомлюється, здійснюється частково правильно.	НИЗЬКИЙ
Fx 35-49 балів НЕЗАДОВІЛЬНО О	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, має уявлення про зміст основних розділів. Виконання окремих дій відбувається не усвідомлено, однак переважно правильно, навчально-пізнавальна активність мотивується ситуативно-прагматичним інтересом.	НЕЗАДОВІЛЬНО

F 0-34 балів НЕПРИЙНЯТО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, має уявлення про зміст окремих розділів. Виконання окремих методичних дій відбувається несвідомо, у більшості неправильно, навчально-пізнавальна активність проявляється лише у ситуаціях зовнішнього примусу.	
--	--	--

Екзаменаційний білет складається з 3 питань (1 питання з «Практичного курсу польської мови», 1 питання з «Методики навчання польської мови», 1 питання з «Педагогіки»).

1-е питання – 35 балів,

2-е питання – 30 балів,

3-є питання – 35 балів.

4. Зразки комплексних кваліфікаційних завдань

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Fonetyka i rodzaj językoznawstwa.
2. Planowanie uczenia się. Planowanie celów.
3. Класифікація методів навчання за характером пізнавальної діяльності учнів.

1. Зразки відповідей на комплексні кваліфікаційні завдання

1. Fonetyka i rodzaj językoznawstwa.

Fonetyka (dawniej *głosownia*) – jeden z działów lingwistyki, zajmujący się badaniem dźwięków mowy ludzkiej, zwanych głoskami, od strony ich artykulacji, sposobu wytwarzania za pomocą narządów mowy; to fonetyka artykulacyjna, ich cech fizycznych dokładniej: akustycznych – fonetyka akustyczna, ich odbierania fonetyka audytywna, reakcji, jakie owe głoski wywołują w psychice człowieka psychofonetyka.

Fonetyka jako dziedzina badań jest starsza od fonologii, która opiera się w swojej praktyce na wiedzy z zakresu fonetyki. Mówi się często, że fonetyka koncentruje się na stronie materialnej aktów mowy, fonologia zaś na funkcji językowej fonicznych jednostek języka. Nie istnieje jednak ostra granica między tymi dyscyplinami badawczymi, ponieważ fonologia musi być oparta na fonetyce, zaś analiza fonologiczna jest warunkiem uprawiania fonetyki. Granice pomiędzy fonetyką a fonologią dobrze ilustruje następujący przykład: w języku polskim istnieje spółgłoska nosowa dźwięczna (np. w wyrazie *nos* [nɔ̃s]) oraz spółgłoska nosowa miękko podniebienna (np. w wyrazie *bank* [bãŋk]). Obie głoski różnią się miejscem artykulacji w takim samym stopniu jak głoski [t] i [k] (pierwsza jest dźwięczna, druga tylnojęzykowa). O ile jednak w tym drugim wypadku opisywana różnica w artykulacji służy do odróżniania form (np. *kot* : *kok*), o tyle w wypadku spółgłosek nosowych ta sama różnica miejsca artykulacji roli tej nie spełnia (np. nie ma słowa *[bãnk] obok [bãŋk]). Na gruncie fonetyki opisuje się różnice w artykulacji obu spółgłosek nosowych bez wnikania w ich funkcje w języku, zaś na gruncie fonologii oba dźwięki uznaje się za uwarunkowane kontekstem warianty tego samego fonemu /n/.

Ponadto fonetykę odróżnia od fonologii metodologia. Fonetyka jest nauką eksperymentalną, metody fonologii nie różnią się zasadniczo od metod stosowanych w pozostałych działach gramatyki.

Inne cechy foniczne związane z głosem, takie jak akcent, intonacja, iloczyn, również są rozpatrywane z punktu widzenia równocześnie fonetyki i fonologii: fonetykę interesują ich cechy artykulacyjne i akustyczne, fonologię – ich rola w systemie językowym.

2. Planowanie uczenia się. Planowanie celów.

Planowanie i organizacja zajęć językowych na pierwszym etapie edukacyjnym zależą od możliwości kognitywnych uczniów, takich jak niska pojemność pamięci roboczej, trudność skupienia uwagi przez dłuższy czas na jednej czynności, a także od potrzeby aktywności fizycznej. Planując zajęcia, nauczyciel powinien często zmieniać aktywności, co ułatwi uczniom skupienie uwagi na wykonywanych działaniach i zadaniach. Także zróżnicowane metody pracy oraz formy interakcji będą stanowiły bodźce umożliwiające koncentrację ucznia na zadaniach. Ponieważ uczniowie na pierwszym etapie edukacyjnym uczą się intuicyjnie, a ich świadomość językowa dopiero się rozwija, planując lekcję, należy przywiązywać większą wagę do umiejętności uczniów niż do ich wiedzy i świadomości językowej. W aktualnym podejściu do nauczania języków obcych celem nadrzędnym jest efektywna komunikacja, która może mieć zarówno charakter werbalny, jak i niewerbalny. Uczniowie będą zmotywowani do posługiwania się językiem, jeśli dzięki temu będą mieli poczucie osiągnięcia określonych celów. Nauczyciel może na przykład zachęcać uczniów do zadawania w języku obcym pytań o możliwość wyjścia do toalety, formułowania prośb o powtórzenie lub usprawiedliwiania spóźnienia.

Planując nauczanie, należy pamiętać, że recepcja wyprzedza produkcję językową. Dzieci rozumieją dużo więcej, niż są w stanie samodzielnie wyrazić. Dlatego rozwijanie sprawności słuchania jest podstawowym zadaniem nauczyciela we wczesnoszkolnym nauczaniu języków obcych. Słuchanie tekstów obcojęzycznych rozwija wycucie językowe, fonetyczne oraz wycucie rytmu i brzmienia języka obcego. Niezwykle ważną rolę odgrywa też znajomość środków i funkcji językowych, bez których trudno wyrazić pewne treści. Taka świadomość powinna być u dzieci rozwijana już w początkowej fazie nauki języka. Nauczanie dzieci w pierwszym roku nauki na podstawie tekstów do czytania nie jest możliwe i będzie bardzo ograniczone, dopóki dziecko nie nauczy się dobrze czytać w języku ojczystym. Podobnie będzie ze sprawnością pisania. Na pierwszym etapie edukacyjnym prowadzenie zeszytów nie jest konieczne. Kiedy dziecko opanuje podstawy pisania, można przygotowywać je do ćwiczeń bazujących na pisaniu, polegających na przykład na rysowaniu w zeszycie i podpisywaniu rysunków. Przyjęte w pakiecie założenie, że na pierwszym etapie edukacyjnym najważniejszym celem kształcenia powinno być budowanie pozytywnej motywacji do nauki języka obcego, nie wyklucza celu nadrzędnego, którym są komunikowanie się w danym języku i osiągnięcie za pomocą komunikacji określonych celów językowych i pozajęzykowych. Założenia te nauczyciel powinien uwzględniać przy planowaniu i organizacji zajęć językowych.

Planowanie celów

Zgodnie z powyższymi założeniami cele lekcji powinny być zaplanowane tak, aby umożliwiały uczniom rozwinięcie elementarnej kompetencji językowej. Jak już wspomniano, na pierwszym etapie edukacyjnym to uwarunkowania rozwojowe narzucają sposób planowania zajęć. U uczniów w wieku 6–10 lat obserwujemy brak opanowania umiejętności czytania i pisania lub opanowanie ich na dość niskim poziomie. Z tego powodu pierwszoplanowym zadaniem powinno stać się rozwijanie sprawności słuchania i mówienia.

Zgodnie z wytycznymi „Podstawy programowej kształcenia ogólnego” uczeń kończący klasę I:

1. „rozumie proste polecenia i właściwie na nie reaguje;

2. nazywa obiekty w najbliższym otoczeniu;
3. recytuje wierszyki i rymowanki, śpiewa piosenki z repertuaru dziecięcego;
4. rozumie sens opowiedzianych historyjek, gdy są wspierane obrazkami, gestami, przedmiotami.

3. Класифікація методів навчання за характером пізнавальної діяльності учнів.

Класифікацію методів навчання за характером пізнавальної діяльності учнів у процесі засвоєння різних компонентів змісту освіти запропонували І.Я.Лернер і М.М.Скаткін. Кожному компонентові змісту освіти, на їхню думку, відповідає певний спосіб його засвоєння. Так, знання засвоюються шляхом сприймання, усвідомлення і запам'ятовування учнями різноманітної інформації про довколишню дійсність. Уміння і навички формуються за допомогою практичного відтворення учнями способів діяльності, продемонстрованих учителем. Досвід творчої діяльності виробляється шляхом розв'язання нових для учнів проблем.

Відповідно до характеру пізнавальної діяльності учнів у процесі засвоєння різних компонентів змісту освіти виділяють п'ять методів навчання: 1) пояснювально-ілюстративний, 2) репродуктивний, 3) проблемний виклад, 4) частково-пошуковий (евристичний) і 5) дослідницький. Дещо умовно їх можна поділити на дві групи: репродуктивну (1 і 2 метод, які забезпечують засвоєння учнями готових знань і відтворення вже відомих їм способів діяльності), та продуктивну (4 і 5 метод, які мають ту особливість, що учні в процесі творчої діяльності відкривають суб'єктивно нові для них знання). Проблемний виклад належить до проміжної групи, тому що він однаковою мірою передбачає як засвоєння готової інформації, так і елементи творчої діяльності учнів.

1. Пояснювально-ілюстративний метод

Сутність цього методу полягає в тому, що вчитель, користуючись різними засобами, повідомляє спеціально підготовлену, систематизовану інформацію, а учні сприймають її, осмислюють і фіксують у пам'яті. Для повідомлення нової інформації вчитель може скористатися усним словом (розповідь, лекція, пояснення), текстами (підручник, посібники), наочними засобами (картини, таблиці, схеми, кінофільми, телебачення, комп'ютери, натуральні об'єкти в класі і під час екскурсій), практичним показом способів діяльності (демонстрація способів роботи на верстаті, зразків відмінювання, способу розв'язання задачі, доведення теореми, складання плану, анотації тощо). Учні слухають, читають, спостерігають, співвідносять нову інформацію з раніше засвоєною і запам'ятовують.

Пояснювально-ілюстративний метод має суттєві переваги: викладання і засвоєння знань здійснюється в системі, послідовно, в економному режимі й темпі, для великої кількості учнів одночасно. Він дозволяє за відносно короткий відрізок часу повідомити учням у концентрованому вигляді значний обсяг наукової інформації.

Водночас цей метод має й суттєве обмеження: діяльність учнів зводиться в основному до запам'ятовування і відтворення інформації, яку в готовому вигляді повідомляє учитель, тому мало розвивається творче мислення і пізнавальні уміння учнів (уміння бачити проблеми, ставити запитання, аналізувати і порівнювати факти, виділяти елементи цілого тощо).

2. Репродуктивний метод

Пояснювально-ілюстративний метод, за допомогою якого учні засвоюють знання, не забезпечує формування у них досвіду практичної діяльності (навичок і умінь). З цією метою застосовується репродуктивний метод: учитель за допомогою завдань організовує відтворення

учнями продемонстрованих їм способів діяльності. Він ставить завдання, виконуючи які, учні розв'язують подібні задачі, відмінюють дієслова за зразком, складають плани, працюють за інструкцією на верстаті, повторюють хімічний чи фізичний дослід тощо.

Пояснювально-ілюстративний і репродуктивний методи забезпечують формування знань, навичок і умінь, але не гарантують розвитку творчих здібностей учнів. Це досягається проблемними методами, першим з яких є проблемний виклад навчального матеріалу.

3. Проблемний виклад навчального матеріалу

Суть цього методу полягає в тому, що вчитель ставить проблему і сам її розв'язує, демонструючи учням шлях наукового мислення і пошукової діяльності. Вчитель не лише повідомляє кінцеві висновки науки, які невідомо звідки взяли, але й показує “ембріологію знань”, тобто розкриває учням шлях їх відкриття, демонструє зразок наукового пізнання, дає можливість учням спостерігати за діалектичним рухом думки до істини, робить їх мовби співучасниками наукового пошуку. Отже, своєрідність цього методу полягає в тому, що учні не лише сприймають, осмислюють і запам'ятовують готові наукові висновки, але й стежать за логікою доказів, за рухом думки вчителя, контролюють правдоподібність запропонованих ним гіпотез, переконливість доказів. У них виникають сумніви, запитання, що стосуються логіки і переконливості як доведення, так і самого розв'язання сформульованої вчителем проблеми.

Проблемний виклад може будуватися на матеріалі з історії науки або шляхом доказового розкриття сучасного способу розв'язання поставленої проблеми. Наведемо приклад використання цього методу на уроці хімії під час вивчення питання про склад повітря.

Безпосередній результат проблемного викладу – засвоєння учнями способу і логіки розв'язання певної проблеми або певного типу проблем, але ще без уміння застосовувати їх самостійно. Тому для проблемного викладу вчитель може відбирати проблеми більш складні, ніж ті, що доступні для самостійного розв'язання учнями.

4. Частково-пошуковий (евристичний) метод

З метою поступової підготовки учнів до самостійного розв'язання проблем їх необхідно попередньо вчити виконувати окремі кроки пошукової діяльності, окремі етапи дослідження. В одному випадку їх навчають баченню проблем, пропонуючи ставити запитання до картини, документа, викладеного матеріалу; в іншому випадку від них вимагають самостійно побудувати доведення, у третьому – зробити висновки з представлених фактів; у четвертому – висловити припущення; у п'ятому – скласти план його перевірки тощо.

Сутність частково-пошукового методу полягає в тому, що вчитель планує етапи пошуку, розчленовує проблемне завдання на підпроблеми, які розв'язують учні. Вчитель ставить проблемне завдання, виділяє проміжні етапи його розв'язання, спрямовує пошуки учнів. Учні сприймають завдання, осмислюють його умову, розв'язують проміжні часткові завдання, застосовуючи наявні знання, здійснюють самоконтроль, мотивують свої дії. Однак при цьому вони не планують етапів дослідження. Це робить вчитель.

5. Дослідницький метод

Сутність дослідницького методу полягає в організації пошукової, творчої діяльності учнів, спрямованої на розв'язання нових для них проблем. Вчитель пропонує для самостійного дослідження ту або іншу проблему, яку учні розв'язують, застосовуючи необхідні для цього знання, засоби і способи діяльності. Виконуючи завдання, теоретичні і практичні дослідження, вони осмислюють проблему, обґрунтовують гіпотези щодо її розв'язання, планують їх перевірку, здійснюють пошук і приходять до остаточного результату. При цьому пізнавальна діяльність школярів за структурою наближається до дослідницької діяльності вчених.

Дослідницький метод забезпечує зв'язок навчання з життям, сприяє глибшому розумінню теорії, виробленню вміння гнучко застосовувати набуті знання на практиці, активізує пізнавальну діяльність учнів, розвиває їхні творчі здібності, знайомить учнів з методами наукового пізнання.